

Hufvudstadsbladet

Recension Litteratur

Memoarer

Janne Virkkunen

Päivälehdän mies

WSOY 2013, Helsingfors

HeSa som Aatos dockteater

Aatos Erkkos osynliga hand ryckte i trådarna på Helsingin Sanomats redaktion mera än man vetat. Det visar chefredaktören Janne Virkkunens memoarer “Päivälehdän mies”. Mycket lämnas osagt i denna de ofullbordade avslöjandenas bok, till journalistkårens besvikelse.

Virkkunen var Finlands mäktigaste mediums ansvariga chefredaktör i 19 år, i intensivt samröre med landets makteliter. Han fick tidigt synlighet som en av upphosmännen till “Tamminiemen Pesänjakajat” 1982. I den avslöjade HeSa:s politiska redaktion anonymt presidentspelet inför 1984 års val. Boken såldes i 160,000 exemplar och bidrog till att ändra landets politiska journalistik.

Författarna namngavs av WSOY:s chef Hannu Tarmio, svekfullt enligt Virkkunen eftersom han inte själv hade vågat publicera boken. Det stäckte några karriärer, men inte Virkkunens.

Samme Tarmio sade en gång att Sanoma Oy:s huvudägare Aatos Erkko, liksom andra maktmänniskor, omgav sig med lydiga vasaller i ledningen för landets mäktigaste medium. Därför har tidningen saknat legendariska opinionsbildande chefredaktörer, som Olof Lagercrantz i Sverige, Pentti Poukka och Jan-Magnus Jansson i Finland.

Sanoma-koncernen har haft sin egen journalistkola som utbildat duktiga hantverkare, nyhetsjägare och skribenter av klass. Men inte stora samhällsanalytiker. Virkkunen skriver att han ville utveckla tidningen, som alltför länge varit en “reporter’s paper”, till en “editor’s paper”. Den var bra, men inte så förträfflig som han skryter med.

Virkkunen är själv en frukt av Erkkos plantskola. Hans bok handlar mycket om denne, vilket är bra. Erkkos manipulativa styrning av tidningen från posten som styrelseordförande var starkare än jag och mina journalistkolleger trott.

Virkkunen kallar Erkko “allsmäktig”, men använder familjärt hans förnamn i stället för det inom huset vanliga vördnadsfulla “AE”. Ett bud som sades komma från den signaturen åtlöddes alltid.

Huvudredaktören ansvarade för och rapporterade om innehållet i tidningen direkt till styrelsens ordförande, som också höll sin hand över utnämningarna. Nära Erkkko stod Seppo Kievari, som fick amerikanska befattningen förläggare, "publisher". Men Erkkko höll sig också med privata informatörer i redaktionen.

Virkkunen måste utstå ett ständigt korstryck mellan mellan Erkkko, den burdusa koncernchefen Jaakko Rauramo och sina egna ofta excentriskt viljestarka medarbetare som Kari Suomalainen, Seppo Heikinheimo, den slarviga kriminalreportern Harri Nykänen och Moskvakorrespondenten Martti Valkonen, som fick sparken pga "corresponditis".

Till detta kom ständiga försök till yttre påtryckningar, rentav hot, och juridiska uppgörelser i samband med tidningens avsöjanden. Sonerskandalen blev ett mini-watergate. Allt detta måtte ha krävt en kombination av elefantens hud och ormens smidighet. Virkkunen klarade balansgången. Vid pensioneringen var hans fru Vappu glad över att han "kom tillbaka levande".

Samtidigt umgicks chefredaktören flitigt med makthavarna, både vid luncher, pokerbordet och i bastun. Faran med att bada med herrarna är att man efteråt frestas ta på sig en kostym som man inte kan fylla, och skaffar lojaliteteter som påverkar journalistiken. Virkkunen nöjer sig med att efteråt

reflektera över om hans kompisskap med Jorma Ollila medverkade till att han inte påtalade Ylechefen Arne Wessbergs utnämning till Nokias styrelse, vilket han efteråt ångrade.

Inrikespolitiken kan Virkkunen bäst. I den kommer renhårighet inte i främsta rummet, snarare tvärtom “Skickligast är den som spelar, men inte visar det”, som Mauno Koivisto. Själv har Virkkunen i “sökö” lärt sig att inte visa alla kort. Det gör han inte heller i boken.

Jag skulle vilja skriva mera om den, så den måste vara läsvärd. Texten är lättläst men stereotyp, och tyngs av citat av Virkkunens pompösa tal och ordinära kolumner. HeSa har haft bättre skribenter och analytiker. Sin debutledare den 2 januari 1991 finner Janne rentav värd att citera två gånger (s. 10 och 268):

“Marknadsekonomins seger över kommandoekonomin berättar också att där folket är fritt, där folket har västerländska grundrättigheter, där den fria pressen, radion och televisionen kan verka, härskar åtminstone något slags ekonomisk välfärd”.

Erkko skulle knappast, med sin känsla för orättvisor, i dag inte vara lika marknadsfrälst. Sanoma Oy går nu igenom marknadsekonomins och den nya teknologins skärseld, med strategiska misstag bakom sig.

Statsminister Matti Vanhanen sade åt Virkkunen

att han levat i mediernas bästa tid. Den turen hade också Erkkko, liksom “yours truly”.

Per-Erik Lönnfors